

Skötselplan för naturreservatet Helgö i Växjö kommun

Datum
2008-11-25

Ärendenummer
511-3126-06

Vic-natur/RegDOS-id:
2002399

Skötselplan för naturreservatet Helgö i Växjö kommun

Innehållsförteckning

Beskrivningsdel	2
1 Syftet med reservatet	2
2 Administrativa data	2
3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning	4
4 Områdets bevarandevärden	4
4.1 Geovetenskapliga värden	4
4.2 Biologiska värden	5
4.3 Kulturhistoriska värden	5
4.4 Turism och friluftsliv	6
4.5 Byggnader	7
5 Genomförda inventeringar och dokumentation	7
Plandel	7
6 Skötselområden	7
6.1 Bevarandemål för hela området	7
6.2 Generella riktlinjer & åtgärder för hela området	8
6.3 Skötselområden	10
7 Jakt och fiske	21
8 Bränder och storm	21
9 Utmärkning	21
10 Dokumentation och uppföljning	21
10.1 Uppföljning av skötselåtgärder	21
10.2 Uppföljning av bevarandemål	22
10.3 Dokumentation och inventeringar	22
11 Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder	22
12 Ansvar för skötsel, dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder, bevarandemål och gynnsamt tillstånd	24
13 Revidering av skötselplan	25
BILAGOR	25
a. Skötselplanekarta	
b. Beskrivning av kulturmiljövärden	
c. Artlista	

Beskrivningsdel

1 Syftet med reservatet

Syftet med naturreservatet Helgö är att bevara och skapa livsmiljöer för djur, växter och svampar som är knutna till ädellövdominerad skog i allmänhet och äldre bokskog i synnerhet, gammal tallnatureskog, strandnära skog med grova äldre träd samt en för fågellivet värdefull sjö med mindre öar och grund. Ett urval av områdets fornlämningar skall synliggöras och allmänhetens möjligheter till rekreation skall främjas.

2 Administrativa data

Tabell 1. Administrativa data för naturreservatet

Namn:	Naturreservatet Helgö		
RegDOS-id:	2002399		
Län:	Kronoberg		
Kommun:	Växjö		
Församling:	Öjaby		
Läge:	På de norra delarna av ön Helgö i Helgasjön, ca 4,5 km NNO om Öjaby kyrka		
Gränser:	Enligt karta, bilaga 1 i beslutet		
Areal:	Totalt: 372,5 ha	Land: ca 182,5 ha	Vatten: 190 ha
Fastigheter och markägarkategori:			
	<i>Fastigheter</i>	<i>Markägarkategori</i>	
	Del av Helgö 3:1	Naturvårdsverket	
Servitut:	Se sakägarförteckning bil.3		
Förvaltare:	Skogsstyrelsen distrikt Kronoberg Östra		
Fastighetskarta:	5E 2h & 5E 3h		
Terrängkarta:	5E Växjö SO		
Naturgeografisk region:	12a Sydöstra Smålands skog och sjörika slättområden		

Tabell 2. Rapporterade arealer till Natura 2000-nätverket inom

Natura 2000 kod	Naturtyp	Areal (ha) idag	Areal (ha) i framtiden
9110	Bokskog av fryletyp	7,3	7,3

Tabell 3. Prioriterade bevarandevärden

Markslag	Bokskog, tallskog (fuktig till våt), strandnära blandskog
Naturtyp	Bokskog av fryletyp, skogsbevuxen myr (med tallskog),
Strukturer	Gamla träd (bok, asp, tall etc), död ved (lågor, högstubbar, torrakor)
Arter	Boklevande epifytiska kryptogamer, naturskogs-knutna insekter, fiskgjuse, hackspettar
Friluftsliv	Strövstig, rastplatser, information

Tabell 4. Naturtyper enligt nuvarande förhållanden och enligt bevarandemålen

Naturtyp	Areal enligt nuvarande förhållanden (ha)	Areal enligt bevarandemålen (ha)
Åker/vall	2,7	2,7
Betesmark	2,8	3,0
Naturbetesmark öppen	2,7	2,7
Trädklädd betesmark	0,1	0,3
Barrskog	110,9	82,3
Granskog	33,4	4,8
Tallskog	0	2,6
Lövblandad barrsumpskog	0,9	0,9
Skogsbevuxen myr	35,7	35,7
Lövblandad barrskog	40,9	38,3
Triviallövskog	2,7	2,5
Lövsumpskog	2,1	2,1
Triviallövskog	0,6	0,4
Ädellövskog	35,6	93,0
Bokskog	35,6	93,0
Vatten	189,9	189,9
Sjöar	185,8	185,8
Våtmark/Strandäng	4,1	4,1
Hygge (inkl unga plantage)	28,8	0
SUMMA	372,4	372,4
Produktiv skogsmark	157 ha	

3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Helgö har sedan mycket lång tid varit bebodd av människor. Talrika fornminnen med bl a grav- och skärvestenshögar liksom inristade skålgropar visar att området redan var bebott på bronsåldern. Gamla fornåkrar delvis rika på röjningsrösen finns över betydande arealer av området. Denna markanvändning har påtagligt påverkat Helgös natur. Det är bl a i de gamla fornåkrarna vi finner dagens bokskogsbestånd, se vidare bilaga b.

Området är i vissa delar påverkat av äldre dikningar . Detta gäller både i den gamla skogsmarken och i den fd mossen Herrängsmossen. Herrängsmossen har bl a efter dikningsföretagen blivit beväxt med tallskog.

Inom stora delar av området har ekonomiskt skogsbruk bedrivits och hyggen och planterade ungskogar finns spritt inom området. Idag nyttjas en mindre del av området som åker och hästbete.

4 Områdets bevarandevärden

Området har huvudsakligen skyddats p g a dess höga biologiska värden men även de höga kulturhistoriska värdena samt områdets värde för friluftslivet har bidragit till skyddet.

4.1 Geovetenskapliga värden

Berggrunden i de västra delarna av området består av gråröd till röd, finkornig granit, i den centrala delen kring Ryssagropsviken söderut mot Korsängen påträffas metavulkanit och i den östra delen, med bl.a. berg i dagen ute på Svenshall, består berggrunden av gråröd till röd, mestadels oregelbunden porfyrisk Smålandsgranit (grå Växjögranit).

I öster finns en rullstensås. Utanför reservatet fortsätter åsen i norr till naturreservatet Jägaregap domänreservat och i söder till ön Stora Kupö. Ute på Svenshall går berget i dagen men huvudparten av reservatets jordar består av morän. Helgös stränder domineras av stenstrand men det finns flera mindre sandstränder och en större sandstrand i Ryssagropsviken.

4.2 *Biologiska värden*

Helgös naturvärden är framförallt knutna till bokskog som har en lång kontinuitet, stränderna med bl a rik förekomst av gamla och döda träd samt relativt opåverkade tallnatskogsmiljöer. Det finns även en del naturvärden i barrblandskogarna. Detta har bl a medfört att det finns gott om hackspettar i skogarna, t ex spillkråka och gröngöling.

Förekomsten av bokskogar med äldre träd, högstubbar och enstaka lågor bidrar påtagligt till områdets naturvärde. På bokarna växer bl a lunglav. Det är en art som har visat sig vara en mycket god indikator på skyddsvärd skog.

Helgös strandmiljöer har i huvudsak ett mycket högt naturvärde. Längs stränderna finns gott om naturskogsstrukturer. Här finns gamla grova tallar, talltorrakor, gamla bokar där vissa är grova, bokhögstubbar med tillhörande grova lågor, äldre aspar och enstaka äldre ekar. Dessa strukturer har alla mycket stor betydelse för arter som i dagens skogslandskap blivit ovanliga. Flera fiskgjusebon finns här, både i gamla tallar och i en grov talltorraka. På ett par ställen finns opåverkade våtmarker, delvis av strandängskaraktär, som har goda förutsättningar att hysa sällsynta arter.

På Herrängsmossen växer idag en gammal tallnatskog. Här finns både gamla senvuxna träd och lågor. Under tallarna håller på en del ställen granar på att etablera sig. Dessa är bitvis rikligt draperade av olika hänglavar såsom grå tagellav och olika skägglavar. Den relativt opåverkade miljön med gott om naturskogsstrukturer bedöms ha ett högt naturvärde för olika arter knutna till barrskogar i sena successionsstadier.

4.3 *Kulturhistoriska värden*

På Helgö finns gott om gamla fornlämningar bl a i form av fornåkrar, rösen, stensättningar och stenar med skålgropar. För en mer detaljerad beskrivning hänvisas till bilaga b. Flera av dessa lämningar bedöms ha ett mycket högt värde.

4.4 *Turism och friluftsliv*

Helgö nyttjas idag i hög grad av det rörliga friluftslivet. Den rastplats som finns i nordöst ingår i kanotleden Asa-Fridafors. Rastplatsen med tillhörande eldstad som finns där nyttjas även av bilburna besökare. I området finns ett system av vandringsleder där vissa delar är spångade. Lederna utnyttjas flitigt av besökare. Om höstarna finns det ibland gott om matsvamp i områdets skogsmiljöer. I området finns flera naturliga sandstränder.

Området bedöms ha mycket stora utvecklingspotentialer för det rörliga friluftslivet, detta beror inte minst på att området ligger nära Växjö bstad.

4.4.1 Tillgänglighet

Ön Helgö är lättillgängligt genom att en bilväg med bro från fastlandet finns i sydväst. Fortsätter man bilvägen mot nordost kommer man enkelt fram till reservatet. Vägen fortsätter sedan in i området och förgrenar sig. Ett utvecklat stigsystem gör området lättillgängligt även utanför vägarna.

Till ön kan man även ta sig med båt/kanot. Stränderna är i huvudsak grunda vilket förenklar landstigningen för kanoter och vissa båtar men försvårar för båtar med djupgående köl.

4.4.2 Känslighet för slitage och störningar

I området finns flera rovfågelbon, bl a för fiskgjuse. Dessa miljöer är känsliga för störningar. De stigar som idag är dragna i området ligger i huvudsak utmed Helgasjöns stränder. Denna lokalisering är ur störningssynpunkt inte helt optimal. Då stränderna är viktiga häckningsplatser för diverse fågelarter är det därför av vikt att stränderna undviks när nya stigar anläggs.

4.4.3 Anläggningar

En rastplats är anlagd i reservatets nordöstra hörn, se karta. Här finns informationstavla, vindsydd, torrdass och grillplats med tillhörande bänkar.

4.5 Byggnader

Ett torrdass och vindskydd finns uppfört vid rastplatsen i nordost. Ett gammalt torrdass finns vid badet längre söderut i området. I övrigt saknas byggnader inom reservatet.

5 Genomförda inventeringar och dokumentation

Anon. 1883. Vitterhetsakademiens månadsblad, sidan 175. (Text om arkeologiska fynd från 1877 i Quiesåshagen å Helgö).

Kjellmark, K. 1934a. Värends fornminnen. (sid 37 & 44-57)

Kjellmark, K. 1934b. Om fornminnen på Helgö. Smålandsposten 21/4 1934.

Länsstyrelsen i Kronobergs län, Växjö. Christoffersson, I. 1989. Kronobergs natur. Naturvårdsprogram för Kronobergs län.

Naturvårdsverket, Stockholm. Löfgren, R. & Henriksson, S. (red). 2004. Skyddsvärda statliga skogar. Delrapport över uppdrag om naturvärdesbedömning av viss skog. Götaland. Naturvårdsverkets rapport 5340.

Fornminnesinventeringar har genomförts i området vid två tillfällen, i slutet av 1940-talet och en återinventering 1995. Dessutom genomfördes ett fältarbete i tre dagar under 2006 av Lars-Erik Englund, Länsstyrelsens kulturmiljöfunktion i samband med reservatsbildandet.

Plandel

6 Skötselområden

Hela området är indelat i åtta skötselområden (i vissa fall med tillhörande delområden), vilka utgår från den markanvändning eller skötsel som ska genomföras, se även skötselplanekartan (bilaga a).

6.1 Bevarandemål för hela området

I skogsmiljöerna skall det finnas gott om död ved i olika åldrar och nedbrytningsstadier liksom gamla träd. Andelen ädellövskog skall öka. I hela området skall hydrologin vara ostörd alternativt restaurerad.

6.2 Generella riktlinjer & åtgärder för hela området

Dessa riktlinjer och åtgärder gäller inom alla skötselområden även om de inte återupprepas i skrivningarna för de enskilda skötselområdena.

En stor del av reservatets skogar behöver skötas för att naturvärdena i området skall utvecklas på ett ur naturvårdssynpunkt önskvärt sätt. Detta bl a för att öka mängden ädellövträd samt mängden gamla träd och död ved. Följande generella riktlinjer & åtgärder skall gälla inom hela reservatet:

- öka arealen bokskog
- røj bort eventuell invandrande gran i bokskogsmiljöerna
- följ upp och utvärdera skötseln vart 10 år för att analysera om fler delområden kan lämnas för fri utveckling
- minska mängden gran till förmån för andra trädslag. Detta innebär bl a att grandominerade områden i ett inledningsskede övergår till triviallövskog genom att t ex granplanteringar avvecklas. Detta för att de i ett senare skede skall kunna bli ädellövträdsdominerade
- öka mängden gamla träd och mängden död ved i form av lågor, högstubbar och torrträd
- gynna grova och gamla träd i strandzonerna genom att konkurrerande träd i direkt anslutning till de grövre/gamla träden avverkas
- död lövträdsved i annan form än ris får inte avlägsnas från reservatet, men får vid behov flyttas till annan del av reservatet
- grov lövträdsved från områden utanför reservatet får i lämplig mängd flyttas till lämpliga platser i reservatet

- använd de typer av föryngringsåtgärder som fungerar bäst på respektive område såsom t.ex. självföryngring, plantering, sådd, hägn osv
- på lämpliga ställen intill vägar och odlingsmark, exempelvis på platser med söderläge, bör bryn och övergångszoner skapas.

Idag spridda förekomster av ej inhemska trädslag såsom lärkträd och grova silvergranar i området. Silvergranarna har dessutom spritt sig så att det nu finns gott om småplantor i delar av reservatet

- alla träd av icke inhemska trädslag skall snarast avverkas/röjas bort.

Efter stormarna 2005 och 2007 har delar av granskogen blåst ned och andra delar har angripits av granbarkborre. Merparten av den nedblåsta granskogen har, med undantag för barrnyckelbiotoper inom området, upparbetats under 2005 och 2007. Angripna granar som bedömts utgöra en spridningskälla för granbarkborren har avverkats under sommaren 2007 i de fall det kunnat genomföras utan att stora naturvärden påverkats negativt. För att förhindra att granbarkborreangreppen sprider sig till övrig granskog i området får :

- angripna träd avverkas i den mån de utgör en spridningskälla för granbarkborre och avverkningsen kan genomföras utan att stora naturvärden går till spillo.

För att gynna områdets naturvärden och återställa en del av områdets hydrologi samt i övriga delar bevara en relativt opåverkad hydrologi skall:

- befintliga diken läggas igen vid utloppen i den mån igenläggningen inte påverkar områden utanför reservatet på ett negativt sätt.
- inga nya dikningar genomförs.

De höga kulturhistoriska värdena kopplade till de rikligt förekommande fornlämningarna är något som också styr områdets skötsel. Det

är viktigt att fornlämningarna inte skadas vid aktiva naturvårdsåtgärder.

- gör ett urval av fornlämningarna mer synliga i landskapet genom lämplig skötsel.

Reservatet skall dessutom göras tillgängligt och attraktivt för allmänhetens friluftsliv.

- åtgärder inom en trädlängds avstånd från vägar får ske för att förebygga framtida fara samt för att gynna estetiska värden
- farliga träd i anslutning till markerade stigar skall åtgärdas
- vid åtgärderna skall stor hänsyn tas till natur- och kulturvärdena i området.

6.3 Skötselområden

Skötselområdena är:

Typ av skötselområde	Antal delområden	Areal i ha
1. Skogar och våtmarker för fri utveckling	3	38,5
2. Skogar med skötselbehov	15	87,4
3. Strandområden med öar	2	22,3
4. Hyggen och ungsogar	5	28,1
5. Betesmark	1	3,4
6. Åker och mark i träda	2	2,8
7. Helgasjön	2	189,9
8. Kulturmiljö och fornlämningar	-	-
9. Friluftsliv	-	-
10. Vägområden	-	-

Skötselområde 1 (a-c) Skogar och våtmarker som i huvudsak lämnas för fri utveckling (38,5 ha)

Till detta skötselområde är huvudsakligen fört tallskog och sumpskog där det endast behövs mycket begränsade skötselåtgärder.

Beskrivning:

Detta skötselområde är uppdelat i tre delområden.

Delområde a består av Herrängsmossen. Området har historiskt sett varit en mosse men har sedan lång tid vuxit igen på grund av dikningar. Idag består området istället av en tallnaturskog på fuktig till våt mark. Delar av området kan karaktäriseras som trädbevuxen myr medan huvudparten är tallsumpskog och torrare partier är snarare tallskog. I skogen finns ett stort inslag av naturskogsstrukturer i form av senvuxna träd och torrakor. Under tallarna har granar på en del håll vandrat in. Dessa är bitvis mycket rikligt beväxta med olika hänglavar, både av skägglavar *Usnea spp.* och grå tagellav *Bryoria capillaris*. I fältskiktet finns bl a hjortron och olika vitmossor dominerar bitvis botten-skiktet. Längst i norr övergår tallskogen i en lövsumpskog med klibbal och björk. I sydost finns ett blandskogsparti med flera mycket gamla och grova träd, både av ek och tall men även ett flertal äldre bokar. Sydvästra hörnet är klassat som nyckelbiotop.

Delområde b består också av en tallnaturskog med ursprunglig prägel. Även i detta objekt finns rikligt med naturskogsstrukturer i form av gamla tallar och talltorrakor. Området är klassat som nyckelbiotop.

Delområde c ligger på båda sidor av vägen vid Ryssagropsviken. De norra delarna består av en blandsumpskog medan den södra delen består av tallmosse/tallsumpskog.

Bevarandemål:

- Området skall ha en ostörd/restaurerad hydrologi.
- Skogsbestånden är olikåldriga och flerskiktade. I områdena förekommer rikligt med gamla senvuxna träd och död ved i form av högstubbar, torrakor och lågor i olika nedbrytningsstadier.
- Icke inhemska trädslag förekommer ej.

Skötselåtgärder:

- Bortröjning av buskar/plantor av icke inhemska trädslag.
- Igenläggning av diken på vissa punkter i anslutning till Herrängsmossen

Skötselområde 2: (a-o) Skogar med skötselbehov 87,4 ha

Detta skötselområde består av olika typer av skogsmiljöer, allt från boknaturskogar till granplanteringar. Vissa delar avverkades 2007 p.g.a. granbarkborreangrepp. I samtliga bestånd finns behov av skötselåtgärder för att bevara/utveckla/skapa naturvärden.

Beskrivning:

Delområde a, b och j består av 30-åriga granplanteringar. I delområde b finns bitvis ett visst inslag av yngre björk.

Delområde c, d, e, h och o består av bokdominerade bestånd, delvis av naturskogskaraktär. I bestånden finns en del naturskogsstrukturer i form av gamla träd, högstubbar och någon låga. Ett mer eller mindre omfattande inslag av gran finns och föryngringen av gran är bitvis god. Till övriga trädslag hör bl a asp och ek. Det av skogsbruk mest påverkade området är delområde h.

Delområde f består av flera små bokskogspartier spridda i området. I bestånden finns ett mer eller mindre omfattande inslag av gran och föryngring av gran är bitvis god. Dessa delområden kommer att fungera som spridningskällor för bokskogarter och fungera som frökälla för bok.

Delområde g består av den ås med ungskog som ligger längst i öster. Idag domineras trädskiktet av björk och tall men inslag av sälg, asp och gran.

Delområde i och m består av en naturskogsartad barrblandskog. Bitvis är granen helt dominerande medan det i vissa partier finns gott om lövträd som bok och asp. I områdena finns spridda naturskogsstrukturer.

rer bl a i form av granlågor. Delar av området avverkades 2007 på grund av granbarkborreskador.

Delområde k består av ett medelålders grandominerat bestånd i anslutning till Svenshall. Södra delen av området avverkades 2007 på grund av granbarkborreskador.

Delområde l ligger längst i sydost, i anslutning till Korsängen. Beståndet består av en yngre granskog med inslag av löv, huvudsakligen i form av björk men även av bok.

Delområde n består av planterad granskog i 50-års åldern liksom ett mindre område med planterad vitgran. Det ligger i västra kanten av reservatet.

Delområde o utgörs av det befintliga naturreservatet Helgö.

Bevarandemål:

- Området har en ostörd hydrologi (samtliga delområden).
- Icke inhemska trädslag saknas (samtliga delområden).
- Arealen skog dominerad av björk och asp med inslag av ädel-lövträd som bok och ek och som successivt kommer att övergå till äldre sekundär lövnaturskog är minst 30 ha (delområde a, b och j).
- Arealen äldre bokdominerad naturskog är inom 20 år minst 28 ha. På mycket lång sikt är målet 85,4 ha (initialt berör detta mål delområdena c, d, e, f, o och på lång sikt även delområdena a, b, j, l och n).
- De bokdominerade bestånden är olikåldriga och flerskiktade. I dessa förekommer rikligt med gamla bokar och död bokved i form av högstubbar, torrakor och lågor i olika nedbrytningsstadium (delområde c, d, e, f och o).
- I blandskogsmiljöerna skall andelen ädellövträd (främst bok och ek) öka (delområde i och m).
- En talldominerad åsskog om 2,6 ha med gamla träd skall successivt utvecklas (delområde g).

- Naturskogsstrukturer som skadade, döda och döende träd och torrakor finns i betydande mängd och utgör viktiga livsmiljöer för naturskogsarter (delområde k och o).

Skötselåtgärder:

- Bortröjning av all klenare gran (< 10 cm i brösthöjdsdiameter, delområde c, e, f, g, l och o).
- Röjning och senare gallring för att skapa gamla och vidkroniga tallar samt variation i beståndet (delområde g).
- Avveckling av all gran (delområde d och h).
- Avverkning av gran i anslutning till stigar och vägar.
- Gallring samt senare avverkning av granplanteringarna (delområde a, b och j).
- Föryngringsåtgärder för att få upp lövskog (delområde a, b, j och m).
- Röjningar och gallringar i de nya bestånden utförs för att påskynda skapandet av grov ved och lövdominans. Eventuella lövträd som står inne i granplanteringarna gynnas.
- Igenläggning av diken i vissa punkter (delområde i och k).
- Vid behov röjning/gallring vid gamla ekar.

Skötselområde 3 (a-b) Strandområden med öar (22,3 ha)

Detta skötselområde är indelat i två delområden. De skiljs åt genom naturreservatet Jägaregaps domänreservat i nordöst.

Beskrivning:

Båda delområdena har liknande utseende. De domineras av Helgasjön medan de högsta naturvärdena är knutna till de gamla grova träd som står på stränderna. Dessa stränder är bara i begränsad mängd påverkade av skogsbruk. Det finns gott om gamla grova tallar, spridda talltorrakor och enstaka tallågor längs i stort sett hela strandlinjen. I minst två träd och en torraka finns fiskgjusebon. Bitvis finns gamla senvuxna bokar och aspar. Flera av bokarna har betydande dimensioner. Ett par av de grövsta bokarna står i dag som högstubbar. På ett par ställen finns våtmarker/strandängar och i norr finns flera naturliga sandstränder.

Bevarandemål:

- Storlom häckar.
- Fiskgjuse häckar med minst två par.
- Tallar som är lämpliga för rovfågelbon finns.
- Icke inhemska trädslag saknas.
- Det finns gott om gamla grova träd av både tall och löv liksom död ved i form av torrakor, högstubbar och lågor som utgör viktiga livsmiljöer för krävande naturskogsarter.
- Minskad granandel.

Skötselåtgärder:

- Bortröjning av all gran som är under 10 cm i brösthöjdsdiameter.
- Avverkning av träd i direkt anslutning till gamla, stora och grova träd, främst bok och tall. Undvik om möjligt att avverka ek, bok och asp. (Denna åtgärd avser i huvudsak konkurrerande träd som står under kronan).
- Avverkning av granar utmed den östra stranden (mellan naturreservatet Jägaregaps domänreservat och Stora Kupö) liksom granar stående i strandområdet mellan Ryssagropsviken och Svenshall.
- Avverkning och bortröjning av alla träd och plantor av ej inhemska trädslag (vitgran och lärk.)
- Åtgärder för att gynna tallar som är lämpliga för rovfågelbon.

Skötselområde 4 (a-e) Hyggen och ungsogar (28,1 ha)

Beskrivning:

Inom reservatet finns ett flertal hyggen och fd hyggen med ungsog. Dessa har dels uppkommit efter trakthyggesbruk och dels efter den storm som drog fram över Sydsverige i januari 2005. Vissa delar är inhägnade med hägn som delvis förfallit och därför inte fungerar längre.

Delområde a består av ett hygge som huvudsakligen är planterat med gran för några år sedan. Den östra delen härstammar från stormen 2005 och denna del är ej än planterad.

Delområde b består av ett hygge som är planterad med gran. Enstaka bokar och ekar står kvar på hygget. Föryngring av tall är bitvis god.

Delområde c består av två delar åtskilda av en ridå med ädellövträd. Idag består det fd hygget av en ungskog som domineras av trivila lövträd, till stor del av björk. I området finns enstaka lärkträd.

Delområde d består av ett hygge som till stora delar är rikt beväxt med hallon. I fältskitet är gräs bitvis helt dominerande. Kring hygget finns flera mindre bokskogsbestånd, delar av delområdet 2 f.

Delområde e består av ett mindre område med ungskog. Gran är planterad och kring granarna har ett relativt stort uppslag av björk skett.

Bevarandemål:

- Arealen ungskog dominerad av björk och asp med inslag av ädellövträd som bok och ek samt tall och som successivt kommer att övergå till äldre sekundär lövdominerad naturskog/bokskog är minst 28 ha.
- Icke inhemska trädslag saknas.

Skötselåtgärder:

- Borttagning av hägnen när de inte fyller någon funktion längre.
- Avverkning av all gran.
- Föryngringsåtgärder för att få upp ek och bok.
- Rövningar och gallringar i de nya bestånden utförs för att påskynda skapandet av grov ved och lövdominans.
- Gynnande av andra lövträd än björk genom försiktigt bortrövning av björk i partier där det kommer upp större mängd andra lövträd.
- Gynnande av tall på torra marker (delområde b).

Skötselområde 5 Betesmark (3,4 ha)

Beskrivning:

Ett mindre område som 2006 betades av hästar. Huvudparten av området är öppet med endast någon enstaka enbuske och solitära träd (främst gran). I sydvästra delen, nära bokskogen, finns ett område med ett flertal granar. Längst i öster finns ett mindre område med lövträd främst asp samt några aplar (detta lilla område har ej tidigare betats). Markvegetationen är omväxlande beroende på olika hårt betestryck och tramp. Längs den norra kanten av området finns en stenvägg och i anslutning till denna växer relativt många hasselbuskar. I området finns en brunn.

Den del av området som ligger öster om vägen som går ner till Norregården är naturvårderna lägre p g a tydligare gödselpåverkan och lägre betestryck än den västra delen.

Bevarandemål:

- Området betas årligen och betet ger upphov till en mosaikartad vegetation med områden med hårdare respektive mindre hårt bete. Minst 50 procent av arealen består av väl avbetad gräsmark vid vegetationsperiodens slut.
- Det område som årligen betas är minst 3 ha.
- I området finns spritt med bärande träd och buskar (exempelvis hagtorn, slån o vildapel) samt grova enbuskar och enstaka granar.

Alternativt mål: Om det visar sig att det är svårt att hitta lämpliga betesdjur är ett alternativt mål att omföra betesmarken till lövskog. Skötselåtgärder se skötselområde 4.

Skötselåtgärder:

- Årlig betesdrift.
- Avverkning av gran.
- Rövning i busk- och trädskikt vid behov bl.a. längs stängslet.
- Tillsyn av samt åtgärder för att brunnen inte skall utgöra en fara för djur och människor.

Skötselområde 6 (a-b) Åker och mark i träda (2,8 ha)

Beskrivning:

I området finns två delområden som består av åker eller av mark i träda. Det största området ligger väster om gården Bokelund i reservatets nordvästra del. Det andra delområdet ligger omgivet av bokskog utmed vägen sydost om Göbbelsviken.

Bevarandemål:

- Brukad åker/betesmark alternativt lövskog.

Skötselåtgärder:

- Åkerbruk/betesdrift alternativt lövskogsföryngringsåtgärder.

Skötselområde 7 (a-b) Helgasjön (189,9 ha)

Beskrivning:

Detta skötselområde består av Helgasjön.

Bevarandemål:

- Inget specifikt bevarandemål finns.

Skötselåtgärder:

- Inga åtgärder.

Skötselområde 8 Kulturmiljö och fornlämningar

Beskrivning:

Inom området finns ett stort antal fornlämningar som fossil åkermark, gravrösen, stensättningar och skålgropar mm. Speciellt rikt på fornlämningar är den västra delen av reservatet (i och kring det gamla naturreservatet Helgö domänreservat).

Bevarandemål:

- Sevärda/pedagogiska fornlämningar skall vara väl synliga (Fornlämning 11, 85, 86, 127, 128, 129, 5:3, 7:2), se bilaga b.
- Besökare skall hitta till fornlämningar och få reda på vilken typ av fornlämning det är de ser (gäller de fornlämningar som prioriteras).

Skötselåtgärder:

- Framröjning av vissa fornlämningar och siktröjning fram till de närliggande stigarna/vägen. Detta gäller fornlämningar 11, 85, 128, 129 & 7:2 som ligger i det ursprungliga naturreservatet Helgö domänenreservat.
- Rengöring stenblocket med skålgropar ren från mossa. (Fornlämning 127)
- Uppsättning av vägvisare till vissa fornlämningar (Fornlämningarna 128, 129, 7:2, 5:3)
- Uppsättning av enklare skylt vid respektive fornlämning som skall synliggöras för allmänheten (Fornlämning 11, 85, 86, 127, 128, 129, 5:3, 7:2) , se bilaga b.

Skötselområde 9 Friluftsliv

Beskrivning:

Helgö nyttjas idag av turister liksom av det rörliga friluftslivet. I nordost finns en rastplats med tillhörande informationstavla, vindskydd, eldstad, torrdass och bilparkering. Längs stränderna i den östra delen av reservatet finns strövstigar. På flera platser finns sandstränder som både nyttjas av besökare med båt/kanot och bil. I vissa skogsbestånd finns gott om matsvamp.

Bevarandemål:

- Aktuell information om reservatet finns på Internet (www.g.lst.se).
- Väl underhållna informationsskyltar om reservatet och de restaureringsåtgärder som planeras finns uppsatta i reservatet.

- En väl underhållen och väl utmärkt stigslinga, med delslingor, till olika naturtyper och fornlämningar finns dragen genom området. Speciell hänsyn till fågellivet skall tas vid anläggandet av stigar.
- I nordöstligaste delen av reservatet finns en väl underhållen rastplats med torrdass, sopkärl, eldstad och vindskydd.
- Fler rastplatser kan ordnas vid behov.
- På flera platser i reservatet finns väl underhållna samt skyltade P-platser, mindre parkeringsfickor och mötesplatser.
- Platser med goda badmöjligheter finns.

Skötselåtgärder:

- Uppsättning av ett antal informationstavlor om reservatet.
- Utläggning av en beskrivning av området på Länsstyrelsens hemsida (www.g.lst.se).
- Tömning av uppsatta sopkärl vid behov.
- Anläggning och underhåll av eldstäder, spänger, torrdass, vindskydd, stigar, bänkar, mötesplatser, mindre parkeringsfickor och parkeringsplatser.
- Röjning utförs längs stigar, även i form av siktbluggar.
- Farliga träd åtgärdas.
- Röjning/gallring utförs i anslutning till parkeringsplatser samt platser lämpliga för bad.
- Utmärkning av stigar.
- Utredning av möjligheterna att handikappanpassa en stig görs.

Skötselområde 10: Vägområden

Beskrivning:

Ett system med grusvägar finns i området.

Bevarandemål:

- Bilvägar skall vara farbara under snöfria förhållanden.

Skötselåtgärder:

- Normalt vägunderhåll görs.

7 Jakt och fiske

Fisket är utarrenderat. Reservatsföreskrifterna innebär inga inskränkningar i fisket.

Jakten är utarrenderad. Reservatsföreskrifterna innebär inga inskränkningar i jakten.

8 Bränder och storm

Om spontan brand uppkommer inom reservatet bör släckning i första hand inriktas på att förhindra att branden sprider sig in på grannfastigheter. All eventuell brandbekämpning skall ske med så skonsamma metoder som möjligt och med största hänsyn till mark, vegetation och vatten.

Vid händelse som medför att stora mängder träd blåser omkull skall all död lövträdsved lämnas i området. Veden får vid behov flyttas till annat skötselområde. Alla vindfällan etc skall lämnas i skötselområde 1 "Skogar och våtmarker för fri utveckling". Stigar och andra anordningar skall dock snarast möjligt göras fria från nedfallna och hängande träd. I vissa fall kan stigarna dras om istället.

9 Utmärkning

Reservatsgränsen skall märkas ut enligt Svensk standard (SIS 03 15 22) vilket innebär att gränsmärken målas på träd och på stolpar som slås ned i marken. Gränsmärkena skall placeras så att man kan se från ett märke till nästa. Vid gränsmarkering i skogsmark skall i gränslinjen, med 0,5 m på vardera sidan reservatsgränsen, röjas en tydlig gata. Denna gata får vid behov underhållas av reservatsförvaltaren. De träd som avverkas i gränsgatan tillfaller markägaren som också själv får ta vara på dem eller låta dem ligga kvar. Reservatsgräns som sammanfaller med fastighetsgräns skall underhållas som fastighetsgräns på sedvanligt sätt.

10 Dokumentation och uppföljning

10.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Förvaltaren skall årligen dokumentera utförda åtgärder genom att :

- ange skötselområde
- ange åtgärdens syfte
- ange år och månad för åtgärdens utförande
- utföra lämplig fotografering t.ex. före och efter åtgärden.

10.2 Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för uppföljning av bevarandemålen. Uppföljningen skall ligga till grund för en utvärdering av:

- om syftet med reservatet har uppnåtts
- om gynnsamt tillstånd har uppnåtts i reservatet
- om skötselmetoder behöver förändras
- om en revidering av skötselplanen behövs.

Gynnsamt tillstånd råder inom ett reservat när de uppsatta bevarandemålen nåtts.

10.3 Dokumentation och inventeringar

För att dokumentera utgångsläget och möjliggöra uppföljning av bevarandemålen, bör en inventering av Helgö utföras med avseende på insekter knutna till gammal bok och tall samt grov död ved av dessa trädslag.

11 Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Tabell 6 Sammanfattande prioritering av skötselåtgärder

Tidpunkten för åtgärdernas utförande kan skjutas framåt något beroende på när beslutet vinner laga kraft

Skötselområde	Åtgärd	Tidpunkt	Prioritet 1-3,
1-4	Röjning av buskar/plantor av icke inhemska trädslag.	Vart tionde år med start 2009	1
1a	Igenläggning av diken i anslutning till Herrängsmossen vid några punkter	2009	2
2 c, d, e, f, g, h & l	Röjning av all klen gran (bhdiameter < 7 cm).	Start 2009 och därefter ca vart 7:e år.	1

Datum
2008-11-25

Ärendenummer
511-3126-06

Skötsel- område	Åtgärd	Tidpunkt	Prioritet 1-3,
2 (d)	Avverkning av gran i anslutning till stigar.	2009 och därefter ca vart 15:e år	1
2 a	Avverkning av granplanteringarna. För- yngringsåtgärder vidtas	2009 -	2
2 i & k	Igenläggning av diken.	2009	2
3	Bortröjning av all gran som är < 10 cm i bhdiameter	2009 och därefter vid behov	1
3	Avverkning av träd i direkt anslutning till gamla, stora och grova träd, främst bok och tall.	2008 och därefter vid behov.	1
3	Avverkning av granar utmed den östra stranden (mellan naturreservatet Jägare- gaps domänreservat och Stora Kupö) lik- som granar stående i strandområdet mellan Ryssagropsviken och Svenshall.	Start 2009	2
4	Avverkning av all gran.	2009 eller 2010	1
4	Föryngringsåtgärder vidtas.	2009 eller 2010	2
4	Gynna övriga lövträd genom försiktig bort- röjning av björk i partier där det kommer upp större mängd andra lövträd.	2009 eller 2010	2
5	Årligt bete av hästar, kor eller får.	Årligen	1
6	Årligt brukande.	Årligen	3
8	Framröjning av vissa fornlämningar och siktröjning fram till de närliggande stigar- na/vägen. Detta gäller fornlämningar 11, 85, 128, 129 & 7:2 (som ligger i det ursprungli- ga naturreservatet Helgö domänreservat).	2009	1
8	Rengöring från mossa av sten med skålgro- par. (Fornlämning 127)	2009	2
8	Uppsättning av vägvisare till vissa forn- lämningar (Fornlämningarna 128, 129, 7:2, 5:3)	2009 eller 2010	1

Skötsel- område	Åtgärd	Tidpunkt	Prioritet 1-3,
8	Uppsättning av enklare skylt vid respektive fornlämning som prioriteras för visning för allmänheten (Fornlämning 11, 85, 86, 127, 128, 129, 5:3, 7:2)	2009 eller 2010	1
9	Uppsättning av ett antal informationstavlor om reservatet.	2009	1
9	Utläggning av en beskrivning av området på Länsstyrelsens hemsida (www.g.lst.se).	2009	1
9	Tömning av uppsatta sopkärl.	Vid behov	1
9	Underhåll av eldstäder, spänger, torrdass och vindskydd.	Kontinuerligt	1
9	Röjning av stigar.	Vid behov.	1
9	Utmärkning av stigar.	2009 och vid behov.	1
10	Normalt vägunderhåll.	Vid behov	1

Prioritet: 1= Högst, 2= Hög, 3= Lägre

12 Ansvar för skötsel, dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder, bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen har det övergripande ansvaret för förvaltningen av naturreservat i länet. Länsstyrelsen har i reservatsbeslutet utsett Skogsstyrelsen distrikt Kronoberg Östra till förvaltare av reservatet i enlighet med 21 § FO (1998:1252) till miljöbalken. Förvaltaren har därmed ansvaret för att skötseln av reservatet följer fastställd skötselplan. Länsstyrelsen har den operativa tillsynen i naturreservat enligt 26 kap. miljöbalken. Det innebär att Länsstyrelsen skall övervaka att föreskrifter, dispenser och tillstånd följs.

Förvaltaren ansvarar för dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder. Länsstyrelsen har det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av syften, bevarandemål och gynnsamt tillstånd.

13 Revidering av skötselplan

En översyn av skötselplanen bör göras inom tio år för att bedöma behovet av en revidering av planen. Revideringen berör i första hand riktlinjer och åtgärder.

BILAGOR

- a. Skötselplanekarta
- b. Beskrivning av kulturmiljövärden
- c. Artlista

Karta till skötselplan för naturreservatet Helgö i Växjö kommun

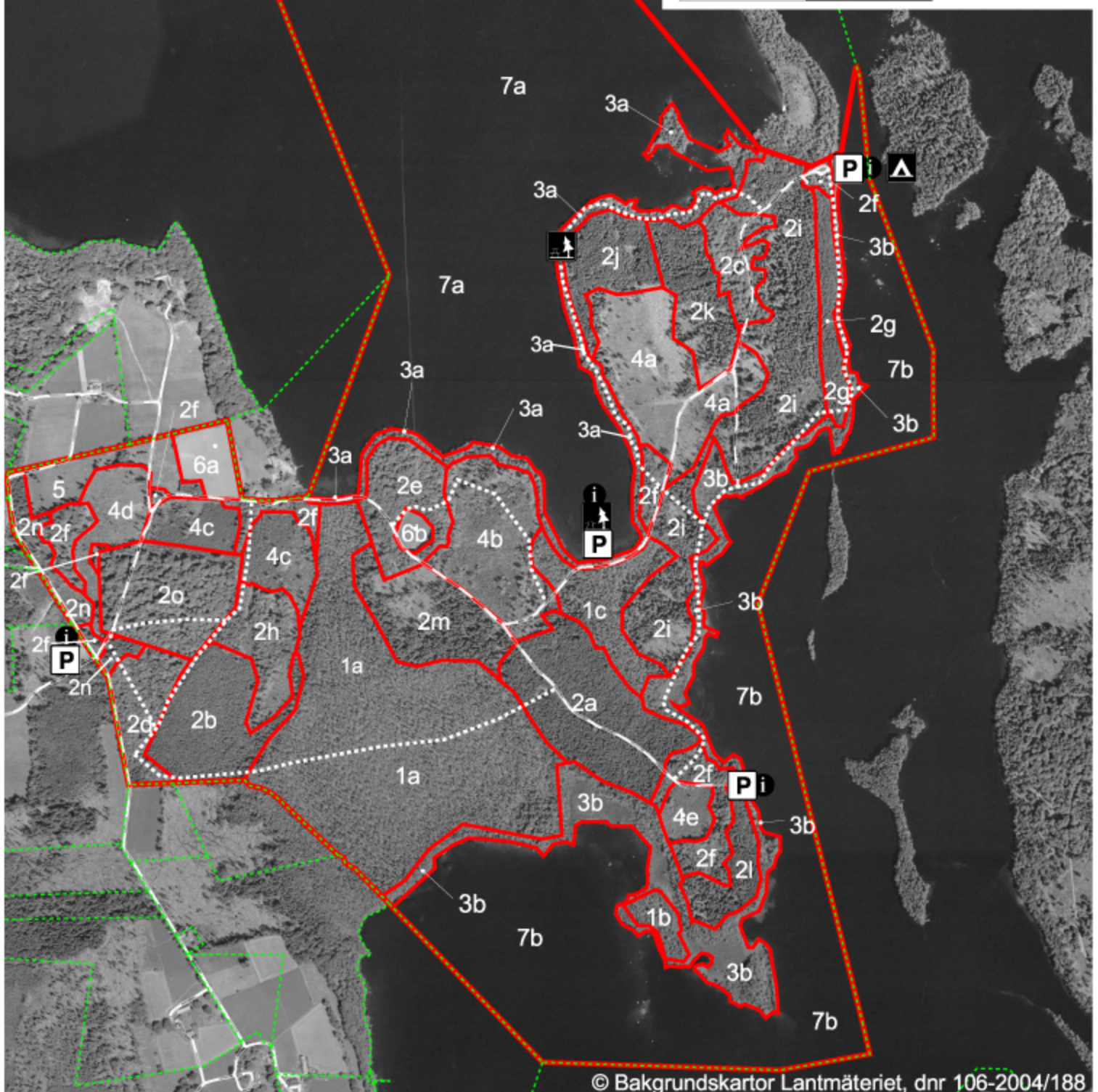
Dnr 511-3126-06

2008-11-25

- Fastighetsgränser
- Parkeringsplats
- Information
- Rastplats
- Camping
- Stigar
- Vägar
- Gräns för Naturreservatet Helgö
- Gräns för skötselområden

0 300 600 Meters 1:13000

Beskrivning av kulturmiljövärden inom naturreservatet Helgö och angränsande marker samt förslag till åtgärder

Denna bilaga bygger på material från PM "Förslag till arbetsmodell och rutiner för beskrivning av kulturhistoriska värden i befintliga och planerade naturreservat i Kronobergs län 2006-09-29" författat av arkeolog Lars-Erik Englund vid Länsstyrelsens kulturmiljöenhet. Denna bilaga ligger till grund för de åtgärder angående fornlämningar som sedan fastställts i skötselplanen för naturreservatet Helgö 2008-11-25.

Allmänt

Helgös största röjningsröseområde (Öjaby 135, 137) ligger utanför och väster om både det gamla och det nya reservatets utsträckning. Det innehåller flera gravar, t ex hällkistor, rösen och stenfyllda stensättningar, därtill flera hällristningar (skålgropar). Detta röjningsröseområde har ungefär samma innehåll som området (Öjaby 10) som ligger inom det reservat som nu är under bildning. Båda områdena är likåldriga och likvärdiga och det kan på goda grunder antas att dessa fornlämningar ursprungligen utgjorde ett sammanhängande område. Från kulturhistoriskutgångspunkt är inte den västra och nordvästra reservatsgränsen optimalt dragen.

Naturreservatets nya föreslagna begränsning har inte valts med de kulturhistoriska värdena i fokus. Tydligt är detta där ny reservatsgräns skär mellan gravar i nordväst. De flesta fornlämningarna på Helgö ligger utanför reservatsområdet. Liknande och med reservatsområdet sammanhörande fornlämningar ligger främst väster om ny föreslagen gräns, söder och norr om gården Sjöholmen. Det äldre reservatsområdet utpekades på grund av vacker bokskog.

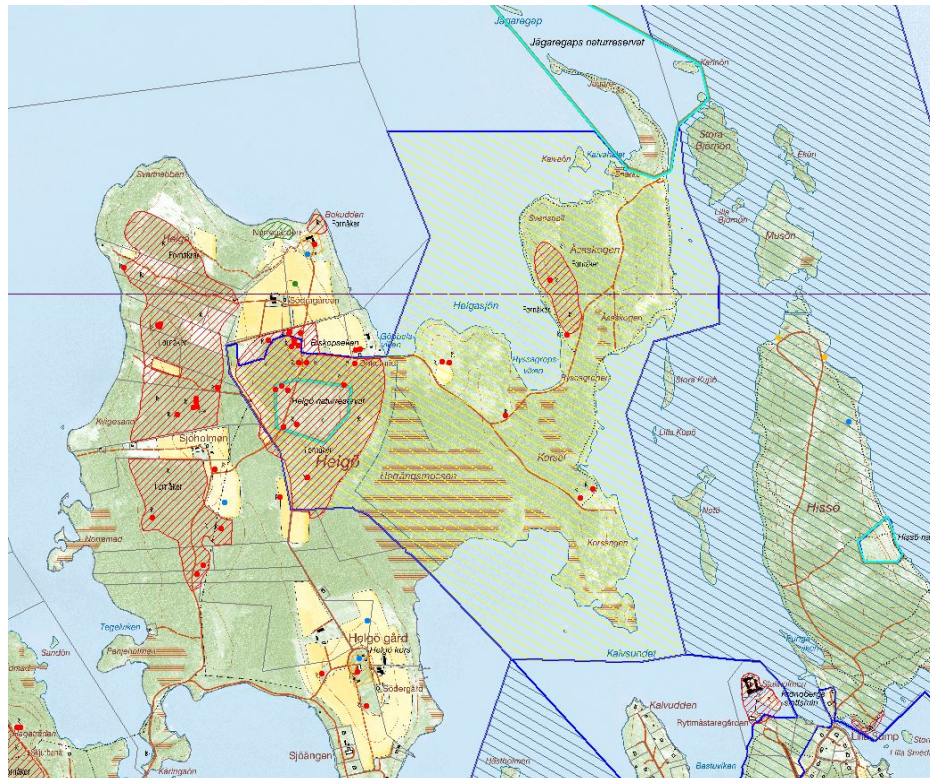

Fig 1. Karta över det äldre Domänreservatet (ljusblå markering) och det nya naturreservatet (mörkblå markering och gul skraffering). Röjningsröseområdena har röd skraffering. Gravar, skärvstenshögar och skålgropsblock markeras med röda punkter

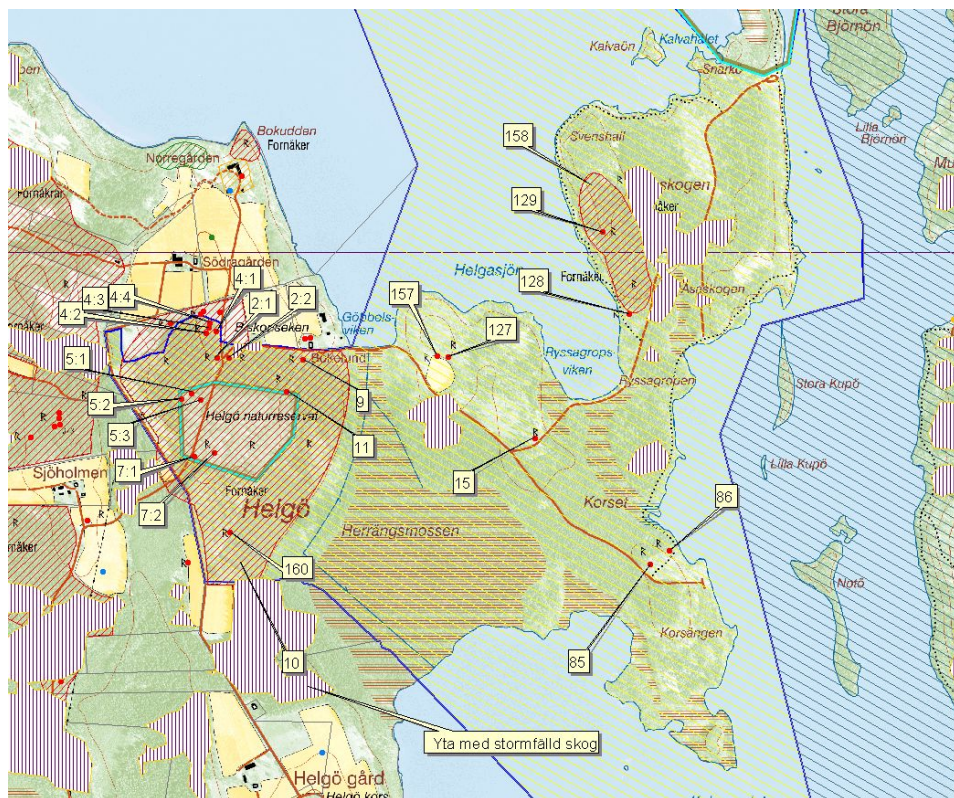

Fig 2. Fornlämningar enligt fornminnesregistret (FMIS). Numrering för Öjaby socken.

Ortnamn

Ort- och platsnamn har många gånger mycket att berätta om den lokala historien och de kan grovt dateras. En särskild genomgång av ortnamn görs inte här men bör i framtida uppdrag belysas bättre. Generellt sett förefaller ort- och platsnamnen på Helgö vara tämligen unga, i betydelsen ej förkristna.

Fig 3. Strövstigen passerar i närheten av fornlämningarna 128 och 129. Foto: Lars-Erik Englund 060510.

Helgö i Helgasjön: Namnet Helgö är sannolikt mycket gammalt. Det går med säkerhet tillbaka till tidigkristen tid, kanske ännu längre tillbaka.

Gårdarna: Helgögård med Södergård ligger längst i söder. I norr finns Norregården och Södragården. Sjöholmen ligger ungefär mitt på ön men väster om det nya reservatet. Gårdens inägor delar idag det västra röjningsröseområdet i två delar (Öjaby 135, 137). Vid Göbbelsviken ligger gården Bokelund med den så kallade Biskopseken. Samtliga gårdar ligger utanför det nya reservatet.

Platsnamn inom det nya reservatet:

Herrängsmossen

Korsängen

Korset

Ryssagropen

Åsaskogen

Svenshall

Snarkö
Kalvaön

Historiska kartor

Öjaby socken, Helgö nr 1-3, Geometrisk avmätning, 1709

Kartan visar läget för Södragården med fägata som sträcker sig i sydvästlig riktning. Symboler för röjningsrösen finns markerade bara i den öppna inägomarken. Bokskog har markerats som "öar" på utmarken. I läget för gården Bokelund anges "rudera" efter en stor husgrund och lite längre söderut fanns det en ängslada. Gårdarna Bokelund och Sjöholmen är inte etablerade vid karteringstillfället 1709.

Öjaby socken, Helgö nr 1-3, Storskifte, 1779

Ger ingen ytterligare information.

Öjaby socken, Helgö nr 1-3, Laga skifte, 1851

Ej skannad i Lantmäteristyrelsens kartarkiv.

Arkiv och hembygdslitteratur

I Vitterhetsakademiens månadsblad från 1883, sidan 175, läses följande:

"Å Helgö i Quiesåshagen hittades 1877 i en i ett stenröse befintlig hällkista:

- a. En pincett av brons, brancherna 40 mm långa, öfverdragen med ærgo nobilis, lika med pl. 7, fig. 3 i 'Jordfynd från Varend'
- b. En flintdolk, 160 mm lång
- c. En spjutspets af flinta
- d. Ett söndrigt s.k. nålbryne
- e. En pilspets af flinta
- f. En stenyxa med skafthål, af vanlig form, samt dessutom en mängd fragment af en lerurna jämte kol och benbitar."

Knut Kjellmark omtalar 1934 i *Värends fornminnen* på sidan 37 att hällkistan i "Quiesåshagen" inte kan återfinnas. Han skriver också om andra fornlämningar på Helgö i samma skrift; på sidorna 44-57, samt i Smålandsposten den 21 april 1934.

Några andra skrifter/artiklar som kort nämner fornlämningar på Helgö är:

- Elgqvist, Erik. 1931. Studier i Södra Smålands bebyggelsehistoria. *Kronobergsboken*.
- Kjellmark, Knut. 1911. Utkast till beskrivning över Kronobergs läns förhistoriska lämningar och fynd.
- Kjellmark, Knut. 1937. *Värends fornminnen* (sidan 7).
- Carl Wiblings ber. 1892: Ritning och teckning av fornl 60.

- I Kronobergsboken 1923 finns artikeln "Var förekomma "älvkvarnar" i Södra Småland?"
- P. G. Vejde nämner 1927 några fornminnen i *Kronobergsboken*, sidan 153-155.

Fig 4. Skylt vid bilväg, i kanten av det äldre reservatet. Det välbevarade gravröset 7:2 ansas bakom skylt och sly. Foto: L-E Englund 060510.

Husgrunden vid Bokelund är 13×8 m stor. Namnet "Helgaskog" omnämns i skriftlig källa 1305 och har satts i samband med husgrunden i Bokelund. P. G. Vejde skriver 1927 i *HCf:s årsb*, sidan 145ff, om Växjöbiskoparnas äldsta kända residens vid Bokelund, det s k Helgaskog. E. Elgkvist omtalar Helgaskog i *Kronobergsboken* 1931, på sidan 73. L.O. Larsson omtalar Helgaskog i *Småländs bebyggelsehistoria* 1:1, 1979.

På Småländs museum förvaras en pärm med excerpter rörande Öjaby sn, sammanställd inför fornminnesinventeringen 1995, på material från Antikvariskt Topografiskt Arkiv (ATA) och Vitterhetsakademiens bibliotek. Här ingår bland annat *Inventeringshandlingar* från 1939.

Fornminnesinventeringar

Inventering för den ekonomiska kartan genomfördes i slutet av 1940-talet och ominventering, med delvis nya förutsättningar, genomfördes 1995 av Adela Jørgensen under ledning av Brita Tronde. Det var i samband med ominven-

teringen som de stora röjningsröseområdena kom att inventeras och registreras.

Fig 5. "Skärvstenshögen" 5:2. Foto: Lars-Erik Englund 060510.

Arkeologiska undersökningar

Smålands museum genomförde 1990 en fosfatkartering vid fornlämning 92 enligt FMR, ej långt från Helgö gård, det vill säga utanför nu planerat naturreservat. Det karterade området omfattade en yta på 70-100×70 m. Resultaten motiverade en provundersökning vilken inte gav något resultat av intresse. Nr 92 utgick ur FMR i samband med ominventeringen 1995.

Fältarbete

Tre dagar (10 maj, 5 juli, 17 aug 2006) har användts för att besöka och fältinventera det utökade området. Den 21 aug (halv dag) träffades Elisabet Ardö, naturreservatskonsulten Jan Henriksson och Lars-Erik Englund i fält för att se och diskutera de kulturhistoriska objekten. Vid tillfället diskuterades också vilka vårdinsatser på kulturarvet som är teoretiskt möjliga från naturvårdssynpunkt.

Värdering

Värderingen har gjorts utifrån en fyrgradig skala där hänsyn tas till fornlämningsens alternativt kulturmiljöns upplevelsevärde och pedagogiska värde*:

0 Lågt värde – fornlämningen är svår att identifiera även för

arkeologer

- 1 Medelvärde – fornlämningen kan upplevas men tillhör inte de bäst bevarade
- 2 Högt värde – kan upplevas pedagogiskt i sammanhang med andra fornlämningar
- 3 Mycket högt värde – kan upplevas utan hjälp från omgivande fornlämningar

* Fornlämningen/kulturmiljön kan också ha ett högt eller ett lågt vetenskapligt värde. Exempelvis har en berghäll med ett stort antal skålgropar från bronsåldern ett högt upplevelsevärde men ett obefintligt vetenskapligt värde (betraktat som ett arkeologiskt utgrävningsobjekt), medan en stenåldersboplats i nuvarande åkermark har ett högt vetenskapligt värde men ett obefintligt upplevelsevärde, efter som bevarade stolphål, härdar med mera döljs under matjorden.

Med upplevelsevärde avses till exempel fornlämningens bevarade tillstånd, unicitet, sammanhang med omgivande miljö och dylikt. Med dess pedagogiska värde avses huruvida lämningen/miljön kan bidra till förståelsen av gångna tider, seder och bruk, till förståelsen av kulturlandskapets framväxt och så vidare.

Objektsbeskrivningar med värderingar

Fornlämningarna i det nya reservatet redovisas i samma ordning som de besöktes i fält. Först återges registertexten enligt fornminnesregistret (FMIS), därefter finns kommentarer (kursiv stil) och slutligen en siffra (fet stil) som anger värderingen av upplevelsevärdet och det pedagogiska värdet enligt den fyrgradiga skalan enligt ovanstående.

128. Röse med hällkista, runt 11 m diam intill 1 m h, bestående av 0,2-0,4 m st stenar som är övermossade. I mitten grop 5×2 m (N-S), 0,5 m dj. I ÖSÖ sidan av denna ligger en häll, synliga mått 0,5×0,4 m, 8 cm tj, vilket bedöms vara rester av en hällkista. I rösets NÖ kant är fyllningen borttagen 4 m från kanten mot mitten. *Ingen häll syntes vid besiktringstillfället. Bevuxen med fem lövträd och sly. Liggande löv och mossa döljer graven. Fornlämningen syns inte från strövstigen ca 40 m V härom. Bör röjas till fri sikt. Vägvisare kan lämpligen sättas upp vid strövstigen.* **3**

Fig 6. Gravröset 128 fotograferat från strövstigen. Foto: Lars-Erik Englund 060510.

158. Fossil åkermark, 400×100 (NNV-SSÖ) bestående av ett 40-tal odlingsrösen 3-5 m diam, 0,2-0,4 m h av 0,2-0,4 m st övermossade stenar. Fornlämningen har harvats och är granplanterad (före Gudrun). Slyet på hygget är manshögt. Grustäkt omges av kulturstubbar. Enligt min uppfattning finns det inga röjningsrösen inom angiven fornlämningsyta (svårbedömd pga igenväxning), förutom längst i norr, och i området norr därom, i äldre granplantering. Röjningsrösen har sentida karaktär (torpet Svenshall?). 0

129. Stensättning med hållkista (?), rund, 11 m diam och 0,5 m h. Övertorvad fyllning av 0,2-0,4 m st stenar. I mittenpartiet finns en hållformad sten 0,6 m l, 0,2 m h och 0,05-0,2 m tj. 0,3 m NÖ om denna är ett block 0,6 m l, 0,4 m br och intill 0,4 m tj.

Stående håll knappt synlig under sly. Bör röjas. Ej synlig från strövstigen ca 70 m väster härom. Bör vägvisas. 3

15. Stensättning?, närmast rund 11 m diam intill 0,3 m h. Övertorvad fyllning av 0,2-0,5 m st stenar. I mitten är en jordfast sten ca 2×1 m st och 1 m h. Anläggningens SÖ del skadad av skogsbilväg. Beväxt med en bok och sly. Belamrad med ris och fallna granar. Omtalas i inv handl 1938.

Idag bevuxen med ett tiotal träd och lövsly. Den är svår att se från vägen trots det nära läget. Kan restaureras och vårdas. För närvarande är det pedagogiska värdet lågt.

Fig 7. Röjningsröse. Foto: Lars-Erik Englund 060510.

86. Röse, runt 12 m diam och intill 2 m h. Övermossad fyllning av 0,2-0,5 m st stenar. I V delen är en grop 3×2 m (N-S) och 0,5 m dj. SÖ om mitten är en avlång grop ca 6×2-2,5 m st (N-S) och 0,2-0,3 m dj. NV invid röset är ett block 2,5 m st och intill 1,3 m h. Omtalas i inv handl 1938.

Förefaller vara anlagt för att synas från sjön. Idag är området mellan grav och vatten (20 m) igenvuxet med otät blandskog. Strövstigen går alldeles intill och rundar gravens. Bevuxen med några rönnar och ekar i kanten. Mossa på stenarna i ojämn gravyta. Tydlig grop med uppslängda stenar runt kanten. 3

85. Röse, runt, 7 m diam och 0,5 m h. Fyllning av 0,2-0,4 m st stenar, övermossade. I NÖ delen ligger en sten 1 m st och 0,3 m h. Beväxt med lövträd och sly. Omtalas i inv handl 1938.

Graven ligger på en markerad bergknalle, övervuxen med mossa och blåbärsris. Den syns inte från stigen eller vägen men väg och stig anas från röset. Här kan man hugga upp siktlinjer och synliggöra röset från två håll. 3

127. Skålgropsförekomst, 2×1 m (N-S). På ett block 4×1,5-3 m (N-S) och intill 1,8 m h i S delen, finns, på det mot N sluttande planet, på ovasidans högsta delar, ca 18 st skålgropar, 4-6 cm diam och 0,5-2 cm dj. Groparna i några fall starkt vittrade.

Vid besiktningstillfället var skålgroparna helt övermossade och inte synliga. Stenen behöver göras ren, vägvisas och eventuellt skyltas. 3

157. Röse, 10 m diam och 0,6 m h, består av delvis övermossade 0,2-0,4 m st stenar. Över rösets SSÖ del ligger påförd odlingssten (Ö-V) 1-1,5 m st med borrhål. (Området N om röset kan innehålla röjningsrösen, dock svåra att se.) *En stenmur löper över rösets södra kant. Behöver rensas från sly och mossa.* **3**

7:1. Stensättning, kvadratisk, 10×10 m (N-S) 0,8 m h, övertorvad fyllning av 0,2-0,4 m st stenar. Anläggningen är svår att bedöma då den är överväxt med smågranar.

Sly har tagits bort från fornlämningen men timmer har lämnats kvar. Ligger intill väg. **3**

50 m Ö om 7:1 är

7:2. Röse, runt, 16 m diam och 1,5 m h, bestående av övermossade 0,2-0,4 m st stenar. I N delen är en grop 3 m diam och 0,7 m dj.

Mycket välbevarad fornlämning, som kan säga oss något om hur gravar anlades på bronsåldern. Knappt synligt från väg och Domänverksskylt. **3**

Fornlämningarna 7:1 och 7:2 omtalas av Kjellmark 1934a, 1934b och i inv handl 1938.

48 m V om bilväg är

5:1. Röse, 18 m diam och 2 m h. Bestående av 0,2-0,4 m st stenar. I mitten en grop 4-5 m diam och 1 m dj.

Över röset ligget kullfallna lövträd (Gudrun). Röset syns f n inte från vägen p g a boksly. Äldre bokar inget problem, däremot bör slyet, vars grenverk når marken, röjas. **3**

27 m VSV om 5:1 är

5:2. Stensättning, rund, 12 m diam, 1 m h. Övertorvad fyllning av 0,2-0,4 m st stenar. Beväxt med ett tiotal bokar och granar. *Inslaget av skärvesten är så stort att rubriken skärvestenshög kan övervägas. Buskig. Älgtorn. Viltstig går över fornlämningen.* **3**

Ca 10 m SÖ om 5:2 är

5:3. Stensättning, rund, 10 m diam, 0,4 m h. Fyllning av 0,2-0,4 m st stenar. Beväxt med en bok.

Inslaget av skärvesten är så stort att rubriken skärvestenshög kan övervägas. Bemängd med boklöv. Lövblås eller lövsug hjälper mot knappt skönjbar fornlämning. **3**

Fornlämningarna 5:1, 5:2 och 5:3 omtalas av Kjellmark 1934a, 1934b och i inv handl 1938.

Fig 8. Gravröset 5:1. Foro: Lars-Erik Englund 060510.

11. Röse, 16 m diam och 1,3 m h. Bestående av 0,2-0,4 m st övermossade stenar. Något N om mitten är en grop 2 m diam och 0,5 m dj.

Välbevarat men inte alldeles lätta att hitta utan vägvisare (stig) och skylt. 2

9. Röse, 12 m diam och 1,2 m h. Bestående av 0,2-0,4 m st stenar. I mitten en grop 2 m diam och 0,2 m dj. Bevuxen med ett tiotal lövträd. (Av typen jordblandat röse.) Omtalas av Kjellmark1934.

Syns inte från vägen 30 m norr härom. 2

160. Älvkvarnsförekomst, 0,5×0,2 m (N-S), bestående av 3 älvkvarnar, 5-6 cm i diam och 1-1,5 cm dj. Ligger på ovsidan av ett ca 1 m h och 3×2,5 m st (N-S) block. Ytterligare älvkvarnar kan finnas under de rötter som ej kunde avlägsnas vid inventeringstillfället. Invid och mot blocket ligger röjningssten.

Inte helt enkla att se för den oinvigde. 1

10. Fossil åkermark, 850×650 (N-S) bestående av ett 300 odlingsrösen av ganska varierande utseende. Rösena är till största delen runda 4-9 m diam, 0,2-1 m h helt eller delvis övertorvade med i ytan rikligt till enstaka stenar i ytan, 0,2-0,5 m st. Speciellt i områdets NÖ del ligger rösena tätt och är stora och höga. Många odlingsrösen är stensättningsliknande. (Vid förstagångsinventeringen registrerades en osäker grav (röjningsröse) under nr 10. Områdets avgränsning i SÖ osäker pga tät vegetation.)

Ställvis låg frekvens av röjningsrösen. Runt 160 finns inga på 2-3 ha. 2

Fig 9. I ytan på stensättningen 5:2 ligger ett stort antal små, skärviga och skörbrända stenar från matlagning i grop eller från uppvärmning av hus, alternativt från gravritualer. Stegen tillhör ett älgstom. Foto: Lars-Erik Englund 060510.

Omedelbart V om vägsäl är

2:1. Stensättning?, rund, 10 m diam, 0,7 m h. Övertorvad fyllning med i ytan rikligt med 0,2-0,4 m st stenar. I ytan finns även senare påförd sten från odling eller vägbreddning?

Svårbedömd i nuvarande tillstånd. Beväxt med busksly och kraftigt gräs. Ligger intill och V om vägsäl. Behöver både restaurera och vårdas för att bli synlig för ett otränat öga. 2

35 m Ö om 2:1 är

2:2. Stensättning?, rund, 9 m diam, 0,5 m h. Övertorvad fyllning med i ytan 0,2-0,4 m st stenar. I S kanten är en stor stubbe.

Ligger i övergivet vilthägn som är igenvuxet. Fornlämningen syns inte från vägen men är tydlig när man står vid dess kant. Siktlinjer bör röjas fram.

Fornlämningarna 2:1 och 2:2 omtalas av Kjellmark 1934 och i inv handl 1938.

48 m N om bilväg är

4:1. Stensättning, rund, 11 m diam, 0,6 m h. Övertorvad fyllning med i ytan rikligt med 0,2-0,4 m st stenar. I S kanten är en stor stubbe.

Fornlämningen syns inte från vägen. Hög busksly. Behöver årlig vård för att synas. 3

10 m V om 4:1 är

4:2. Röse, runt, 18 m diam, 1,2 m h, bestående av 0,2-0,4 m st stenar. Rösets yta är gropig om omrörd. Bevuxen med ett tiotal träd.

Fornlämningen syns inte från vägen. Hög busksly. Behöver årlig vård för att synas. 3

Intill och NNÖ om 4:2 är

4:3. Stensättning?, rund, ca 5-6 m diam, 0,2 m h. Övertorvad fyllning med i ytan enstaka 0,2-0,4 m st stenar.

Fornlämningen syns inte från vägen. Hög busksly. 1

Intill och NNÖ om 4:3 är

4:4. 4:3. Stensättning?, rund, ca 6 m diam, 0,2 m h. Övertorvad fyllning med i ytan enstaka 0,2-0,4 m st stenar.

Fornlämningen syns inte från vägen. Hög busksly. 1

Fornlämningarna 4:1 - 4:4 omtalas av Kjellmark 1934.

Övriga iakttagelser

Det finns ett 20-tal stormdrabbade ytor på Helgö och sex av dessa ligger inom det nya reservatet. Det äldre reservatet klarade sig utan stormfällan vilket beror på den stormtåliga bokskogen (viss gallring av unggran har genomförts i sommar). Inom det nya reservatet finns några mindre bokbestånd med inslag av andra trädslag. Busktäta hyggesytter och bitvis täta granbestånd förminskar upplevelsevärdet avsevärt. Stora ytor har aldrig varit odlade på grund av rikligt förekommande stenar och stenblock. Framför allt gäller detta de strandnära områdena.

Noterade förekomster av hotade arter och signalarter, samt några övriga intressanta fynd i Helgö naturreservat

Art	Kategori	Inventeringsår	Referens
Kärloväxter			
Korallrot – <i>Corallorrhiza trifida</i>	-	2003	SNV, SVS
Missne – <i>Calla palustris</i>	-	2003	SVS
Mossor			
Platt fjädermossa	NT	2006	MS
Guldlockmossa	NT	2006	MS
Fällmossa – <i>Antitrichia curtipendula</i>	S3	2003, 2006	SNV, SVS, MS
Blåmossa – <i>Leucobryum glaucum</i>	S2	2003	SVS
Krusig ulota – <i>Ulotia crispa</i>	S2	2003	SVS
Porellor – <i>Porella spp.</i>	S	2003	SVS
Lavar			
Lunglav – <i>Lobaria pulmonaria</i>	NT	2006, 2003 m fl	AMN, SNV, SVS
Rosa Lundlav	NT	2006	MS
Bokkantlav	NT	2006	MS
Bokvärtlav	NT	2006	MS
Havstulpanlav - <i>Thelotrema lepadinum</i>	S3	2003, 2006	SNV, SVS, MS
Grynig blåslav – <i>Hypogymnia farinacea</i>	-	2003	SVS
Gammelgranslav – <i>Lecanactis abietina</i>	S1	2003	SVS
Svampar			
Kortskaftad parasitpik	NT	2006	MS
Gulnål		2006	MS
Grentaggsvamp – <i>Climacodon septentrionalis</i>	NT	2003	SNV, SVS
Koralltaggsvamp – <i>Hericium coralloides</i>	NT	2003	SNV, SVS
Stor klubbvamp – <i>Clavariadelphus pistillaris</i>	-	2003	SNV, SVS
Tallticka – <i>Phellinus pini</i>	S2	2003	SVS
Fåglar			
Storlom – <i>Gavia arctica</i>	-	2006	AMN
Ormvråk – <i>Buteo buteo</i>	-	2006	AMN
Fiskgjuse – <i>Pandion haliaetus</i>	-	2006	AMN
Kattuggla – <i>Strix aluco*</i>	-	2006	ARTP
Spillkråka – <i>Dryocopus martius</i>	-	2006	AMN
Gröngöling – <i>Picus viridis</i>	-	2006	AMN
Kärrsångare – <i>Acrocephalus palustris**</i>	-	2006	AMN

*) Ej klarlagt om häckningen är i eller utanför reservatsgränsen.

**) En sjungande hane i juni

Kategori anges för;

rödlistade arter (Artdatabanken 2000): (RE) försvunnen, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) missgynnad, (DD) kunskapsbrist, signalarter (Skogsstyrelsen 1995): (S1) mindre bra, (S2) bra, (S3) mycket bra.

Referenser:

(AMN) Amalina Natur och Miljökonsult,

(ARTP) Artportalen - <http://www.artportalen.se/birds/>,

(SNV) Löfgren & Henriksson (red.) 2004. Skyddsvärda statliga skogar – Götaland.

(SVS) Skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopsinventering 2003,

(MS) Magnus Strindell, Länsstyrelsen Kronobergs län 2006